Har qanday taraqqiyotning asosi fandir

TAMADDUN NURI

Ilmiy, ijtimoiy-falsafiy, madaniy-ma'rifiy, adabiy-badiiy jurnal (54) ISSN 2181-8258

3-son, 2024

PEDAGOGIKA

Daniyeva Yarkin Choriyevna. Yengil atletikachi talaba-sportchilar funksional holatining tuzilishi 54
Alaudinova Dilnoza Rustam qizi. Boʻlajak ingliz tili oʻqituvchilarining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish 57
Radjapova Dilafruz Amanturdiyevna. Boʻlajak muhandislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati 60
Xajiyeva Maksuda Sultanovna. Abulqosim Firdavsiyning pedagogik va falsafaiy gʻoyalari 63
Raximova Feruza Shavkatovna, Temirova Xurshida Turobovna. Mamlakatimizda nogironligi boʻlgan bolalarni inklyuziv taʼlimga jalb qilishning ijtimoiy ahamiyati 92
Ashurova Dilrabo Isroil qizi. Abduqodir Shakuriyning didaktik qarashlaridagi shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim-tarbiyaning ahamiyati 198
Xudoyberganov Doniyor Yangiboy oʻgʻli. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarining kognitiv kompetentsiyasini rivojlantirishning zaruriyati 204
Рустамов Джамшид Эргашевич. Роль инновационных технологий в формировании молодежного мировоззрения в современном образовательном процессе: вызовы и перспективы 220
Tobanazarov Azamat Pirnazarovich. Maktab adabiy taʼlimida konstruktiv oʻqitishni qoʻllash masalasi 252
Seitnazarov Kuanishbay K., Mambetkarimov Bayniyaz M. Oliy taʼlim muassasalarida taʼlim jarayonida oʻyin texnologiyalarini qoʻllash 307
Rashidova Zulola Najmitdinovna. Frazali feʼllarni oʻrgatish 324
Joldasov Ixtiyor Suyundikovich. Yordamchı tarıx fanlarını o'qıtıshda fanlararo aloqalarnıng o'rnı 341

FILOLOGIYA

Avezova Anajon K. Oʻzbek va turk tillarida tub va yasama antroponimlar 36
Matnazarova Xayriniso. Ogʻzaki muloqotda diskurs tenori 40
Rashidov Otabek Ziyodullayevich. Oʻzbek tilshunosligida harbiy terminlarning ishlatilishi 44
Karimova Zuxra Ulugbekovna. Ingliz va oʻzbek tillari maqollarida “doʻstlik” konseptining ijobiy maʼno shakllari 47
Оромиддинова Дилдора Пардабоевна. Иноязычные термины в русской литературе 51
Abdurahmanova Ranokhan Kosimovna. Stylistic devices in the lexicon of the german language 66
Азимова Амира Муминовна. Особенности перевода корейских новостных текстов (на примере общественно-политических новостей телеканала MBC) 69
Qodiriy Mahzuna. English translations of the depiction of people and characters through visual means of the work “Otkan kunlar” 72
Хакимова Максадхон Дилшодбековна. Лирик асарларда бадиий услуб масаласидаги қарашларнинг таснифий таҳлили 75
Намуна Назарова. Ўзбекнинг айвони – эзгуликлар айвони 80
Absalamova Gulmira Sharifovna. Mishel Monten ijodida insho va allegoriya janrining tavsifiy xususiyatlari 124
Qobilova Nargiza Eshimovna. Dunyo tilshunosligida abzas tadqiqi 128
Soatov Ibrohimbek Alisherovich, Temirova Muattar Amirkul qizi. Kahootdan ESL va EFL sinflarida doimiy baholash vositasi sifatida foydalanish 131
Azimova Maxfuza Hasanovna. Boʻlajak chet tili oʻqituvchilari muloqot madaniyatini shakllantirishda innovatsion metodlarning oʻrni va ahamiyati 135
Husanova Fazilat Jahongirovna. Qarindoshlik terminlarining semantikasi va shakliy strukturasi 157
Urinova Tursunoy U. Libos dizaynining maxsus soha sifatida ingliz va oʻzbek tillaridagi ahamiyati 160
Навбатова Раъно Ходжимуратовна. Специфика развития малого эпического жанра в русской и узбекской прозе начала XX века 163
Холдоров Чоршанби Холдорович. Трансформация русского и узбекского героев в 80-90-годах XX века 166
Buzrukova Maxina. Turistik diskursning semiotik tarkibi 169
Usmonova Mehriniso Umarovna. Grammatikani oʻrgatish chet tillarini oʻrganishning bir qismi sifatida 173
Махмадиева Гулчехра Саит-Абдуллаевна. Технология изучения русского языка как иностранного посредством иммерсивных образовательных программ 176
Qorayev Sherxon P. Ashtarxoniylar sultoni olim va shoir Subhonqulixon ijodining oʻziga xos xususiyatlari 189
Razzoqova Shahlo Baxtiyor qizi. Jargon soʻzlarning yoshlar ongiga taʼsiri: foydalanishdagi xatolar va oqibatlari 192
Gulruh Neʼmatova. “Uzbekistan airways” jurnali turizm sohasiga ixtisoslashgan nashr sifatida. 213
Шерматов Иззат Хамраевич. Семантические характеристики некоторых диалектных фразеологизмов русского и узбекского языков 230
Masharipov Mansurbek Masharipovich. Mahmudxoʻja Behbudiy publitsistikasida morfologik okkazionalizmlarning nutqiy voqelanishi 247
Aminova Nargiza Istamovna. “Chol va dengiz” qissasida adabiy qahramon ichki monologining til xususiyati 261
Agzamova Dildora Bahodirjanovna. Ingliz va oʻzbek tillari olamning lisoniy manzarasi (ilmiy varianti)da xotira kategoriyasining tarkibiy tuzilishi.265
Dabilov Perdegʻaliy Abatbayevich. Ibroyim Yusupovning milliy xarakter yaratish mahorati 272
Rahmatova Shalola S. Ingliz va oʻzbek tillarida madaniy qadriyatlarni ogʻzaki ifodalashning leksik-semantik vositalari 283
Abdullayeva Shahnoza Rahimjon qizi. Tilshunoslikda konsepsiyani amalga oshirish shakllari va turlari 286
Жумаева Шахло Суюновна. Освещение проблемы идеального человека в творчестве Алишера Навои 297
Allambergenov Anvar Erkabayevich. Milliy koloritni talqin qilishda maqollarning oʻrni 301
Катаева Шахноза Альбертовна. К вопросу синтаксических функций и особенностей имен существительных в именительном падеже русского и узбекского языков 312

UDK: 908. 96/94

YORDAMCHI TARIX FANLARINI O'QITISHDA FANLARARO ALOQALARNING O'RNI

Joldasov Ixtiyor Suyindikovich
CHDPU katta o'qituvchisi

https://orcid.org/0009-0004-7679-0087

i.joldasov@gmail.com

+998 997988115

РОЛЬ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ КОММУНИКАЦИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ВСПОМОГАТЕЛЬНОЙ ИСТОРИИ

Жолдасов Ихтиёр Суюндикович
Преподаватель ЧДПУ

THE ROLE OF INTERDISCIPLINARY COMMUNICATION IN THE TEACHING OF AUXILIARY HISTORY

Joldasov Ixtiyor Suyindikovich
Lecturer of CHDPU

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Yordamchi tarix fanlari fanlararo aloqadorlikda o'qitish usullari, fanlararo aloqadorlikning o'ziga xos xususiyatlari yoritilgan. Yordamchi tarix fanlari fanlararo aloqadorlikda o'qitishda Yordamchi tarix fanlaridagi mavzularning amaliy o'qitilishi muhim ahamiyatga ega ekanligi tahlil qilingan. Yordamchi tarix fanlari fanlararo aloqadorlikda o'qitish talabalar ilmiy kompetentligini rivojlantirish uchun muhim omil ekanligi ochib berilgan..*

Kalit so'zlar: *Tarix, raqamli tarix, Yordamchi tarix, didaktik shartlar, fanlararo aloqadorlik.*

Аннотация: *В статье описаны методы междисциплинарного преподавания вспомогательных предметов истории, особенности междисциплинарного сотрудничества. Проанализировано, что практическое преподавание тем вспомогательных предметов истории имеет важное значение в междисциплинарном преподавании вспомогательных предметов истории. Выявлено, что междисциплинарное преподавание вспомогательной истории является важным фактором развития научной компетентности студентов.*

Ключевые слова: *История, цифровая история, Вспомогательная история, дидактические термины, междисциплинарность.*

Annotation: *This article describes the methods of interdisciplinary teaching of auxiliary history subjects, the specific features of interdisciplinary cooperation. It has been analyzed that the practical teaching of topics in the auxiliary history subjects is important in the interdisciplinary teaching of auxiliary history subjects. It has been revealed that the interdisciplinary teaching of auxiliary history is an important factor for the development of students' scientific competence.*

Key words: *History, digital history, digital history, didactic terms, mejdistiplinarnost.*

TAMADDUN NURI

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ / INTRODUCTION)

Mustaqillik sharofati bilan milliy merosimiz va tengi yo'q tariximizni yanada kengroq o'rganish uchun katta imkoniyatlar ochildi. Yosh avlodlarni vatanparvarlik, o'z ona yurtiga cheksiz muhabbat ruhida tabiyalash, jonajon o'lkamiz go'zalligi, ananalarga h'urmat kabi fazilatlarni shakllantirish, ularda ijtimoiy faollik, milliy g'urur ezgu tuyg'ularni o'stirish kabi talablar ayni zamonga eng muhim vazifalardandir. Bu olijonob ishlarni amalga oshirish maktablarda "Tarixi" fanini o'qitish jarayonini to'g'ri tashkil etishiga ham bog'liqdir.Endi "Ta'lim to'g'risida'gi qonunga muvoffiq maktabdan keyingi oliy ta'lim muassasalarida tarix predmetini o'qitishda kurslararo va fanlar aro aloqalarning shakllanishi va uni amalga oshirish bilan bog'liq uzviylikni ta'minlashning o'ziga xos xususiyati va fan asoslari, o'quv predmetining tuzilishi va mazmuni, uning DTS, dastur, o'quv rejasidagi maqsadi va o'rni bilan belgilanadi. Har bir o'quv fani, shu jumladan,tarix alohida bilimlar tizimi-dalil, tushuncha, g'oyalarning o'ziga xos mantiqiy bog'liqligidan iborat. Masalan:Tarix, raqamli tarix, didaktik shartlar, fanlararo aloqadorlik.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОД / MATERIALS AND METHODS)

Zamonaviy pedagogik texnologiya asosida dars o'tish yani bir nechta metodlar asosida fanlar bilan bo'glab, masalan Manbashunoslik, Arxeologiya, Etnografiya dars o'tilsa maqsadga muvoffiq bo'ladi. Oliy ta'lim muassasalari talabalarining zamonaviy axborot texnologiya vositalari bilan ishlashi talbalarning malakalari, mustaqil, mantiqiy va ijodiy qobiliyatilarini rivojlantirib olgan bilimlarini hayotda tadbiq etishga o'rgatishdan iborat. Olimlarimiz D.O.Ximmataliev va R.X.Fayzullaevlarning ta'kidlaganidek ―O'rganishda (onlayn ta'lim,―fanlararo aloqadorlik asosidagi ta'lim), turli kasbiy muammolarni hal qilish uchun talabalarning loyiha faoliyatini tashkil etish texnologiyasi jamiyatni raqamlashtirish sharoitida pedagogik ishning mazmuni va mohiyati ochib beradi deb ta'kidlaydi[2]. A.A.Xasanov o'z tadqiqotida Fanlararo aloqalar ostida fanning dialektik tafakkur qobiliyatlarini rivojlantirishni ta'minlaydigan, doimiy ravishda o'z-o'zini o'rganishga, kasbiy faoliyatda to'liq tasavvurini shakllantiradigan va talabalarning dunyoqarashini kengaytirishga qaratilgan ob'ektiv aloqalar majmuasi deb fikr bildirgan [3]

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ/ DISCUSSION)

O'quv fanlararo aloqadorlikni ta'minlash bo'yicha o'qituvchilar tajribalarini umumlashtirib, fanlararo aloqadorlikda tashkil etiladigan darslarni uch guruhga bo'lish mumkin [1]

1.Ko'rgazmalilik asosida tashkil etiladigan darsda o'rganilayotgan mavzu yuzasidan alohida topshiriqlarni bajarish uchun qo'llaniladigan o'quv fanlari aro aloqador elementlarning turli jadval va modellarda ifodalanganligi asosida. Chunonchi, Yordamchi tarix fanlari darslari,O'zbekiston tarixi va Markaziy Osiyo xalqlari tarixi darslarida mazmunan o'xshash bo'lgan "Osiyo mamlakatlari madaniyati","Yevropada o'rta asr shaharlari","Markaziy Osiyo xalqlarining qadimgi yozma yodgarliklari" kabi mavzularni o'rganish bo'yicha.

2.Mavzularning bir-biriga o'xshashligi: o'quv jarayonining uzviy tarkibiy qismida o'quv fanlari aro aloqadorlikdan foydalanish asosida darsning samaradorligini oshirish.

3.Umumlashtirish-o'quv fanlarining umumiy qonuniyatlari va tamoyillarini mukammal o'rgatish maqsadida turli o'quv fanlari bo'yicha tashkil etiladigan nazorat darslarida talabalarining egallagan bilimlarini takrorlashga imkon yaratish.

NATIJALAR (РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS).

Ta'lim amaliyoti ko'rsatishicha, oliy ta'limida fanlararo aloqadorlikni kuchaytirish, fan va jamiyat hayotida, bugungi kunda sodir bo'layotgan integratsion jarayonlarning yorqin ifodasidir. Ushbu aloqadorlik talabalarning bilimlarni ongli o'zlashtirishi, dunyo haqidagi yaxlit tasavvurlarini rivojlantirish va amaliy va ilmiy-metodik tayyorgarligini oshirishda muhim o'rinni egallaydi. Bunday tayyorgarlik oliy ta'lim talbalarini darsda va darsdan tashqari mashg'ulotlarda, umuman har qanday faoliyatda o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini erkin qo'llash imkoniyatini beradi. Fanlararo aloqadorlik o'quv jarayonining ushbu ziddiyatlarini yanada boyitadi, ular asosida yangi qarama-qarshiliklar yuzaga keladi. Bu o'quv predmetidan o'rganilayotgan bilimlarni o'zlashtirish va o'quv fanlariaro aloqadorlik asosida masalalarni yechish va boshqa turli fanlardan bilimlarni o'zlashtirishda ularni qo'llashni bilish o'rtasidagi qarama-qarshiliklardir. O'quvchilarning bilish faoliyatlari va o'quv fanining uyg'unlashtirilgan mazmuni

TAMADDUN NURI

o‘rtasidagi qarama-qarshiliklar asosida muammoli vaziyat yuzaga keladi. O‘quv fanlariaro aloqadorlik asosida o‘tiladigan darslarga quyidagi didaktik talablar qo‘yiladi:

1. Fanlararo aloqadorlik asosida o‘rganilayotgan darsda yangi mavzuni o‘zlashtirish uchun boshqa fanlardan olgan bilimlarni jalb etilishi hamda ularni tatbiq qilish malakalariga ega bo‘lish.

2. Fanlararo aloqadorlik asosida o‘rganilayotgan darsda boshqa fanlardan bilimlarni qo‘llash bo‘yicha o‘quvchilarning bilish faoliyatlari samaradorligini ta’minlash. O‘qituvchi dars o‘tayotganda boshqa o‘quv fanining materialini takrorlamasligi lozim. Fanlararo aloqadorlikni ta’minlashdan ko‘zlangan maqsad o‘quvchilarda yangi savollar va masalalarni yechishda turli fanlardan olgan bilimlarini mustaqil qo‘llash ko‘nikmasini hosil qilishdan iborat bo‘ladi. Buning uchun dars boshida yoki yangi materialni tushuntirish jarayonida boshqa o‘quv fanlari mazmuniga kiritilgan bilimlarni aniqlab beruvchi takrorlash suhbatlari o‘tkaziladi, muammoli vaziyatlar yaratiladi, bunda bir-biriga yaqin fanlardan o‘zlashtirilgan bilimlarni qo‘llash talab etiladi; o‘zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash uchun esa muntazam uy vazifalari beriladi; guruhda jamoali o‘quv ishlari bilan birga yakka holda topshiriqlar (qiziqishi yuzasidan, tanlab olish, majburiy) berilishi ta’minlanadi.

3. Dars jarayonida fanlararo aloqadorlikni ta’minlash asosida o‘rganilayotgan hodisalarning mohiyati, sabab-oqibatli bog‘liqliklarini tushuntirishga qaratilgan bo‘lishi.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION)

O‘quv fanlararo aloqadorlikni ta’minlash bo‘yicha o‘qituvchilar tajribalarini umumlashtirib, fanlararo aloqadorlikda tashkil etiladigan darslarni uch guruhga bo‘lish mumkin [1]

1.Ko‘rgazmalilik asosida tashkil etiladigan darsda o‘rganilayotgan mavzu yuzasidan alohida topshiriqlarni bajarish uchun qo‘llaniladigan o‘quv fanlari aro aloqador elementlarning turli jadval va modellarda ifodalanganligi asosida. Chunonchi, Yordamchi tarix fanlari darslari,O’zbekiston tarixi va Markaziy Osiyo xalqlari tarixi darslarida mazmunan o‘xshash bo‘lgan “Osiyo mamlakatlari madaniyati”,“Yevropada o’rta asr shaharlari”,“Markaziy Osiyo xalqlarining qadimgi yozma yodgarliklari” kabi mavzularni o‘rganish bo‘yicha.

2.Mavzularning bir-biriga o‘xshashligi: o‘quv jarayonining uzviy tarkibiy qismida o‘quv fanlari aro aloqadorlikdan foydalanish asosida darsning samaradorligini oshirish.

3.Umumlashtirish-o‘quv fanlarining umumiy qonuniyatlari va tamoyillarini mukammal o‘rgatish maqsadida turli o‘quv fanlari bo‘yicha tashkil etiladigan nazorat darslarida talabalarining egallagan bilimlarini takrorlashga imkon yaratish.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION)

Agarda, dars jarayonida quyidagi didaktik shartlarga amal qilinsa, unda o‘qitishga mujassam yondashishda samaradorlikka erishiladi. Demak xulosa qilib shuni aytish mumkinki, ta’limda fanlararo aloqalar orqali tarix fanlarini o’qitishda talabalarning bilim, ko’nikma va malakalariga ega bo’lishidagi mavjud muammolarni hisobga olgan holda baholashning namunali me’yorlari istemolchilar talablariga muvofiq ishlab chiqilishi lozim bo’ladi. Shuningdek, tarix kurslarini o’zaro bog’lab o’qitish orqali dars samaradorligini oshirishda maqsadga muvofiq uslubiy usullarni tanlashning asosiy mezonlari ishlab chiqish tavsiya etiladi.Bunga qo’shimcha ta’lim jarayonida amal qilinadigan qonuniyatlar va undan kelib chiqadigan ilmiy pedagogik tamoyillar asosida tarix fanlarining mazmuni va usullarini integratsiyalash o’qituvchi va talabalarning imkoniyatlariga ko’ra belgilanishi zarur.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES)

1. . Gaffarov Ya, G’afforova M. O’zbekiston xalqlari tarixini o’qitish usullari.T., 1996.

2.Ximmataliev D.O., Fayzullaev R.X. Fanlararo integrasiya orqali texnika oliy ta'lim muassasalari talabalari kasbiy kompetentligini shakllantirish.―Irrigatsiya va melioratsiy jurnali №4(6). ISSN: 2181-8584. T.2016 y. 76-78 betlar.

3.Xasanov A.A. Mejpredmetnie svyazi kak didakticheskoe uslovie povisheniya effektivnosti uchebnogo prosessa / A.A.Xasanov, K.Z.Mamatkarimov. // Molodoy ucheniy.– 2016. № 20 (124). C. 738-741.

4.Joldasov Ixtiyor Suyundikovich.“Tarixni o'qitish metodikasi rivojlanishi tarixidan”Science and Education Scientific Journal. August 2020 / Volume 1 Issue5

5.Joldasov Ixtiyor Suyundikovich.“Ta’lim oluvchilar aqliy rivojlanishini aniqlashda pedagogik testlarning roli.” “Maktab va hayot” maxsus son №1 36-38 betlar" 2020.

TAMADDUN NURI